

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยาและลานนาไทย พ.ศ. 1839-2310
ชื่อนิติศ	นางสาวอุษณีย์ ธงไชย
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์
ภาควิชา	ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา	2526

บทคัดย่อ

เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง และแม่น้ำกก เป็นเขตที่มีชุมชนอาศัยอยู่นานมาแล้ว ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมาพบหลักฐานการติดต่อสัมพันธ์กันในหมู่ชุมชนเหล่านี้ มีลักษณะเป็นการขยายวัฒนธรรมจากเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ขึ้นมายังเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงทางตอนบน และความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจคือการค้าขายระหว่างเขตทั้ง 2 ในขณะที่เดียวกันก็มีหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแม่น้ำกก และลุ่มแม่น้ำปิง ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้มีการก่อรูปอาณาจักรขึ้น คือ อาณาจักรลานนาไทยในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก และที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงทางตอนบน อาณาจักรสุโขทัยในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนบน และอาณาจักรอยุธยาในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนล่าง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรลานนาไทยและอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 1893-2310 โดยพิจารณาถึงระบบการเมืองการปกครองศาสนาและเศรษฐกิจ อันมีผลต่อความสัมพันธ์ของอาณาจักรทั้งสองพิจารณาถึงรูปแบบและความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ภายในอาณาจักรตลอดจนวิธีการของความสัมพันธ์

ผลของการศึกษาพบว่า ในความสัมพันธ์ของอาณาจักรทั้งสองมีผลมาจากโครงสร้างทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และศาสนา

แนวความคิดพุทธศาสนาลังกาวงศ์ที่มีบทบาทต่อโครงสร้างสถาบันกษัตริย์และโครงสร้างทางการเมือง การปกครอง การขยายอำนาจเข้าครอบครองอาณาจักรสุโขทัยของอาณาจักรอยุธยา ขุนนางลานนาไทย การขยายอิทธิพลของพม่ามายังเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำดังกล่าว และสินค้าของป่า สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์ในแต่ละครั้ง

ความสัมพันธ์ของอาณาจักรทั้งสองในระยะแรก เป็นผลมาจากการขยายอำนาจเข้าครอบครองอาณาจักรสุโขทัยของอาณาจักรทั้งสอง เป็นผลมาจากแนวความคิด “จักรพรรดิราช” และแรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจคือ สินค้าของป่า ลักษณะการขยายอำนาจ อาณาจักรอยุธยาเป็นฝ่ายยกทัพขึ้นมา มากกว่าอาณาจักรลานนาไทย

หลังสมัยราชวงศ์มังรายเป็นต้นมามีแรงผลักดันของความสัมพันธ์อีกสองประการคือ การขยายอำนาจของราชวงศ์ตองอู และการขยายตัวทางการค้าในอาณาจักรอยุธยา ซึ่งมีผลกระทบต่ออาณาจักรทั้งสองอย่างมากทั้งในด้านการเมืองและศูนย์กลาง อาณาจักรลานนาไทยต้องตกเป็นของพม่าในขณะที่อาณาจักรอยุธยาได้พัฒนาด้านการปกครองภายในอาณาจักรให้รัดกุมขึ้น

ความสัมพันธ์ในระยะนี้ลานนาไทยอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของพม่า ซึ่งทำสงครามกับอยุธยาเป็นครั้งคราว การค้ากับต่างประเทศทำให้พระมหากษัตริย์อยุธยาเพิ่มความมั่งคั่ง จึงยิ่งผลักดันให้พยายามรักษาผลประโยชน์ทางการค้าและเข้าครอบครองลานนาไทยในระยะก่อนพุทธศตวรรษที่ 23 ในขณะที่เดียวกันอาณาจักรอยุธยาก็ขยายอำนาจเข้าควบคุมหัวเมืองท่าทางฝั่งตะวันตกคือ ตะนาวศรี และหัวเมืองมอญ

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในประมาณครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 23 เริ่มน้อยลง เพราะความต้องการสินค้าป่าในอยุธยาลดลง และแรงผลักดันทางการเมืองก็มีน้อยลง คือพม่ามิได้ขยายอำนาจเข้ามาในเขตนี้อีก จนกระทั่งราชวงศ์อลองพญาได้ขยายอำนาจเข้ามาในเขตนี้อีกครั้งหนึ่งซึ่งนำมาสู่ความสัมพันธ์กับศูนย์อำนาจในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาอีกครั้งหนึ่ง โดยผู้นำท้องถิ่นในลานนาพยายามอาศัยอำนาจหักล้างอำนาจของพม่า